

fo.remissvar@regeringskansliet.se
fo.rs.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar från Svensk Handel angående "Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret" (SOU 2025:6)

Er referens: diarienummer Fö2025/00151

Svensk Handel som är en bransch- och arbetsgivarorganisation för små och stora företag inom parti-, detalj- och e-handeln med cirka 260 000 medarbetare får med anledning av remissen anförda följande:

Sammanfattning

Svensk Handel är inte remissinstans, men vi väljer ändå att besvara denna remiss då den innehåller för våra medlemmar viktiga områden. Svensk Handel ställer sig bakom Svenskt Näringslivs remissvar och vill därtill understryka följande.

Svensk Handel vill i detta yttrande poängtera behovet av försörjningsanalyser samt tydliga regelverk, vägledning och avtal för att säkerställa en robust och förutsägbar personalförsörjning inom det civila försvaret. Vi vill särskilt lyfta fram den osäkerhet som råder kring begreppsanvändning, bemanningskrav samt beredskapsregistrering.

Svensk Handel instämmer i utredningens bedömning att för att kunna rikta och samordna personalförsörjningen krävs en regelbunden uppdatering av den övergripande bilden av personalbehoven samt de mest kritiska behoven av personalförstärkning inom hela det civila försvaret.

Det föreligger för närvarande osäkerhet kring vilka företag som bedriver totalförsvarsviktig verksamhet samt vad det innebär för skyldigheter att bli utpekad som bemanningsansvarig. Detta bör klargöras snarast. Genom att ha en klar bild av sina skyldigheter och förväntningar kan Svensk Handels totalförsvarsviktiga företag bättre bidra till samhällets motståndskraft och säkerhet genom att planera personal och verksamhet.

Svensk Handel är positiv till en bredare aktivering av civilplikten enligt utredningens förslag. Svensk Handel vill dock understryka vikten av att civilplikt inte används som ett sätt att lösa personalbrist som finns redan i fredstid, exempelvis för receptarier och apotekare. All utformning och tillämpning av civilplikt bör beakta möjligheten att anvisa civilpliktiga till totalförsvarsviktiga civila företag.

Svensk Handel tillstyrker utredningens förslag att införa begreppet beredskapsregistrering för registrering hos Plikt- och prövningsverket och att beredskapsregistrering – i dagsläget utifrån det oklara rättsläget - endast ska ske beträffande de som tillförs en krigsorganisation, dvs de som är placerade i krigsorganisation utan att vara ordinarie anställda.

Svensk Handel föreslår att regeringen utreder möjligheterna att skapa ett system där personal, med juridisk verkan, kan krigsplaceras på sin arbetsplats.

Svensk Handel tillstyrker utredningens förslag att det i Arbetsförmedlingens instruktion bör införas en tydlig skyldighet för myndigheten att i fredstid planera för vilka arbetsgivare samt vilka arbetstagare och uppdragstagare hos dessa som ska omfattas av beslut om allmän tjänsteplikt vid höjd beredskap.

Svensk Handel föreslår att regeringen utreder möjligheten att anvisa redan anställda med allmän tjänsteplikt vidare och att det klargörs under vilka förutsättningar sådan anvisning kan komma att ske.

Utökad tillämpning av civilplikten

Svenskt Handel delar Svenskt Näringslivs bedömning rörande behoven av att aktivera civilplikt generellt i det civila försvaret samt utredningens förslag till prioriterade områden. Svensk Handel noterar särskilt att hälso- och sjukvård där läkemedelsförsörjning ingår är ett av de prioriterade områdena.

Det framgår i underlaget till utredningen att det vid höjd beredskap kan finnas behov av att kunna säkerställa behovet av farmaceuter (receptarier och apotekare) i hela landet. Det framgår vidare "För att kunna göra det skulle det kunna behövas möjlighet att omfördela personal inom landet och eventuellt mellan olika aktörer. Bedömningen i underlaget är dock att samma bemanning som i fredstid skulle vara tillräcklig förutsatt att inte samhällsuppdraget förändras. Vad gäller läkemedelsproduktion och -distribution bedöms det viktigaste för att säkerställa personalbehoven troligen vara att de personer som är kritiska för att verksamheten ska fungera är identifierade och kan fortsätta arbeta i verksamheten vid höjd beredskap".

Av utredningen framgår att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att närmare utreda och föreslå hur ett system med civilplikt bör utformas och införas för hälso- och sjukvård. Svensk Handel vill att det klart och tydligt anges i uppdragsbeskrivningen till Socialstyrelsen att utredningen om läkemedelsförsörjning ska genomföras i nära samarbete med Svensk Handel, eftersom apotek är en delbransch inom Svensk Handel.

Det framgår av Arbetsförmedlingens Yrkesbarometer från september 2024 jämte mars 2025 att rekryteringssituationen för receptarier och apotekare kännetecknas av rekryteringssvårigheter. Det framgår vidare att det finns ett potentiellt utbud av personer som nyligen har arbetat inom yrket, men att brist på arbetskraft kan förekomma. Prognosen är densamma på fem års sikt.

Utifrån ovanstående vill Svensk Handel understryka att all utformning och tillämpning av civilplikt bör beakta möjligheten att anvisa civilpliktiga till totalförsvarsviktiga civila företag, särskilt för yrkeskategorier där det föreligger rekryteringssvårigheter redan i fredstid. Därutöver vill Svensk Handel betona vikten av att civilpliktiga inte tas från privata företag som bedriver motsvarande verksamhet som civilplikten avser så att företaget inte kan fullgöra sin egen prioriterade verksamhet.

Förutsebara och tydliga kriterier för totalförsvarsviktig verksamhet

Utredningen anser att enskilda verksamheter, såsom företag, inte själva ska avgöra om de bedriver totalförsvarsviktig verksamhet. För att utses som bemanningsansvarig bör det istället krävas att den enskilde, genom författning eller överenskommelse med det allmänna, är skyldig att ha en planerad bemannad krigsorganisation. Utredningen hänvisar specifikt till att myndigheter, med stöd av lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen, kan ålägga ett företag att ha en planerad krigsorganisation.

Svensk Handel anser att en identifiering av totalförsvarsviktig verksamhet måste bygga på klara och förutsebara/tydliga kriterier och att dessa kriterier måste användas av samtliga myndigheter, inte minst de myndigheter som räknas upp i förordning (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen. Olika begrepp som "samhällsviktig verksamhet", "totalförsvarsviktig verksamhet" och "totalförsvarsviktig civil verksamhet" används med varierande innebörd.

Som utredningen konstaterar, förutsätter bemanningen av en krigsorganisation att de bemanningsansvariga har en tydlig förståelse för de uppgifter som verksamheten ska utföra vid höjd beredskap. Svensk Handel menar att denna tydlighet saknas idag eftersom det ofta saknas tydliga och specificerade krav och avtal inom detta område som företagen kan använda för att planera och organisera sin verksamhet och bemanning på ett korrekt sätt vid höjd beredskap. Detta leder till osäkerhet och svårigheter för företagen att förstå vad de förväntas leverera och hur de ska beakta dessa krav i sin planering.

Sammanfattningsvis föreligger osäkerhet kring vilka företag som bedriver totalförsvarsviktig verksamhet samt vad det innebär för skyldigheter att bli utpekad som bemanningsansvarig. Detta bör klargöras snarast. Genom att ha en klar bild av sina skyldigheter och förväntningar kan Svensk Handels totalförsvarsviktiga företag bättre bidra till samhällets motståndskraft och säkerhet genom att planera personal och verksamhet.

Beredskapsregistrering

Svensk Handel instämmer i de argument som utredningen framför dvs. att endast registrera de som tillförs krigsorganisationen utifrån det oklara rättsläget samt för att undvika en omfattande administrativ börda och risk för felaktiga och inaktuella uppgifter.

Svensk Handel anser bemanningsansvariga i det civila försvaret bör avvakta att beredskapsregistrera sin anställda personal hos Plikt- och provningsverket tills det föreligger konsensus kring vilka som ska beredskapsregistreras i den planerade krigsorganisationen.

Svensk Handel föreslår att regeringen undersöker möjligheterna att skapa ett system där personal, med juridisk verkan, kan krigsplaceras på sin arbetsplats. Svensk Handel menar att

ett sådant system kan ha flera fördelar bland annat genom att möjliggöra för bemanningsansvariga företag att säkerställa tillgången till kritisk personal redan i fredstid inför ett beslut om höjd beredskap.

Innebörden av Allmän Tjänsteplikt

På sidorna 197-198 i utredningen framgår bland annat att "Den som har en anställning och som till följd av allmän tjänsteplikt blir anvisad att utföra annat arbete har skydd för den befintliga anställningen enligt 9 kap totalförsvarsplikt lagen, se kapitel 11." Svensk Handel tolkar detta som att utredningen menar att gällande rätt innebär att Arbetsförmedlingen kan anvisa en redan anställd person att utföra allmän tjänsteplikt hos en annan arbetsgivare.

Utredningen konstaterar att den grundläggande principen för personalförsörjningen av det civila försvaret bör - som hittills vara - att totalförsvars viktig civil verksamhet så långt det är möjligt bör bemannas med befintliga arbetstagare och uppdragstagare vid höjd beredskap, vid behov med stöd av den allmänna tjänsteplikten enligt 6 kap 2 § p 1 lagen om totalförsvarsplikt.

För bolag som inte bedöms bedriva totalförsvars viktig civil verksamhet innebär utredningens tolkning av gällande rätt att det föreligger en osäkerhet hur möjligheten att anvisa redan anställda kommer att utnyttjas. Utredningen konstaterar endast kort att det finns ett skydd för anställningen enligt 9 kap totalförsvarsplikt lagen, men utvecklar inte i vilka situationer sådan anvisning med allmän tjänsteplikt kan bli aktuell. Detta skapar rättsosäkerhet för både arbetsgivare och anställda.

Utredningen uttalar följande: "Anvisning av arbete med allmän tjänsteplikt blir troligen mest aktuellt för arbetskraft till enklare arbetsuppgifter" (s 198). För företag som har en stor andel okvalificerade arbeten, kan anvisning av redan anställd personal med allmän tjänsteplikt därmed få betydande konsekvenser.

Det är viktigt att notera att anvisning av redan anställda med allmän tjänsteplikt kan gynna vissa företag medan det missgynnar andra. Företag som bedriver totalförsvars viktig civil verksamhet kan dra nytta av att få tillgång till arbetskraft genom allmän tjänsteplikt, medan företag som inte bedöms bedriva sådan verksamhet kan drabbas av arbetskraftsbrist och störningar i verksamheten.

Utifrån vad som framgår ovan föreslår Svensk Handel att regeringen utreder möjligheten att anvisa redan anställda med allmän tjänsteplikt vidare och att det klargörs under vilka förutsättningar sådan anvisning kan komma att ske.

SVENSK HANDEL

Henrik Ekelund, Enhetschef Näringspolitik

Therese Göteborg, Arbetsrättsexpert

Marie Enhörning, Näringspolitisk expert